

УДК 625.77 : 712.253 + 712.7 : 379.8

Жмурко С. В., канд.с.-г.н., <https://orcid.org/0009-0004-1084-3383>
gmyrkonltu@gmail.com

Горбенко Наталія Євгенівна, канд. с.-г. н., <https://orcid.org/0000-0002-6053-6582>

Фітак Михайло Миколайович, <https://orcid.org/0000-0001-7659-5264>

Шукель Ігор Володимирович, канд. с.-г. н., <https://orcid.org/0000-0002-9331-1523>

Національний лісотехнічний університет України, м. Львів

ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНАЛЬНОГО ЗОНУВАННЯ ПАРКІВ-ПАМ'ЯТОК САДОВО-ПАРКОВОГО МИСТЕЦТВА

Serhii Z., Horbenko N., Fitak M., Shukel I.,

THE FEATURES OF THE PARKS-MONUMENTS OF GARDEN AND PARK ART FUNCTIONAL ZONING

Проаналізовано особливості зонування території парків-пам'яток садово-паркового мистецтва. Проведено функціональне зонування території Парку Комунальної 7-ї міської лікарні м. Львова та Парку культури та відпочинку м. Дрогобич.

Ключові слова: функціональне зонування, парк-пам'ятка садово-паркового мистецтва, природно-заповідний фонд, рекреаційна ділянка.

Парки-пам'ятки садово-паркового мистецтва є особливою категорією об'єктів природно-заповідного фонду, які мають високу історико-культурну, наукову, ландшафтно-естетичну та екологічну цінність. Парки-пам'ятки покликані забезпечувати виконання низки екологічних, соціальних, рекреаційних та економічних функцій, які є надзвичайно важливими для сталого розвитку міста та добробуту його мешканців. Із екологічних функцій вирішальними є: збереження біорізноманіття, продукування кисню, очищення повітря від пилу та газів, пониження рівня шуму, регулювання мікроклімату та стоку тощо. Соціальні та рекреаційні функції: рекреація та дозвілля забезпечується через надання місця для активного (прогулянки, заняття спортом) та пасивного (спостереження пейзажів, пікніки) відпочинку населення; покращення фізичного та ментального здоров'я (досягається через заспокійливу оздоровчу дію рослинності та мікроклімату); соціальна взаємодія реалізується у вигляді місць зустрічей для людей; культурно-освітня роль – проведення культурних заходів, концертів, майстер-класів, форумів. Економічні функції: підвищення привабливості території веде до зростання попиту та вартості нерухомості поблизу парків; розвиток туризму стимулює місцеву економіку в цілому; отримання грантів на екологічні та соціальні проекти збільшує фінансові спроможності громад.

Досягти ефективного виконання усіх відзначених функцій, особливо забезпечити, водночас, збереження природних цінностей та розвинути рекреаційну інфраструктуру з врахуванням інклюзивної доступності об'єкта на усій площі парку-пам'ятки – недосяжно. Тому, у відповідності до ст.38, Закону України «Про природно-заповідний фонд України» [2], допускається поділ території на спеціальні зони, для яких встановлюються диференційовані режими щодо їх охорони, відтворення та використання згідно з їх призначенням. Так, на території парків-пам'яток садово-паркового мистецтва, може проводитися зонування відповідно до вимог, встановлених для ботанічних садів. Зокрема, у межах ботанічних садів, для забезпечення необхідного режиму охорони та ефективного використання можуть бути виділені зони: експозиційна – її відвідування дозволяється в порядку, що встановлюється адміністрацією ботанічного саду; наукова – до складу зони входять колекції, експериментальні ділянки тощо, на відвідування її мають право лише співробітники ботанічного саду у зв'язку з виконанням ними службових обов'язків, а також спеціалісти інших установ з дозволу адміністрації саду; заповідна – відвідування її забороняється, крім випадків, коли воно пов'язано з проведенням наукових спостережень; адміністративно-господарська – розміщуються допоміжні господарські об'єкти. Утім, зонування для ботанічних садів, не повністю відображає специфіку господарської та природоохоронної діяльності у межах парків-пам'яток садово-паркового мистецтва, які одночасно є міськими парками і входять до рекреаційних зон населених пунктів, що зумовлює значне їх рекреаційне навантаження, але цю особливість не враховує діюче зонування.

Виділення рекреаційної зони, яка призначена для організації відпочинку та обслуговування відвідувачів парку, де можуть бути розташовані місця для сидіння, дитячі майданчики, пункти харчування тощо, визначено для зоологічних парків (ст.36. Закон України «Про природно-заповідний фонд України» [2]), але не передбачене для парків-пам'яток садово-паркового мистецтва. Проте, «Положення про рекреаційну діяльність у межах територій та об'єктів природно-заповідного фонду України» [1] передбачає можливість виділення, в межах територій ПЗФ, рекреаційних ділянок, де дозволено вести рекреаційну діяльність.

Виходячи із визначень цих понять [1]: *рекреаційна ділянка* – спеціально відведена ділянка в межах території та об'єкта ПЗФ, облаштована елементами рекреаційної інфраструктури для відпочинку та задоволення особистих потреб рекреантів; *рекреаційна діяльність* – діяльність, що здійснюється з метою відновлення розумових, духовних і фізичних сил людей шляхом створення умов для їх загальнооздоровчого і пізнавального відпочинку. Нами проведено зонування території парків-пам'яток садово-паркового мистецтва місцевого значення: «Парк Комунальної 7-ї міської лікарні м. Львова» і «Парк культури та відпочинку» м. Дрогобич за функціональним призначенням (табл.1).

Аналізуючи представлені дані, варто відзначити, що досліджувані об'єкти, попри однаковий природоохоронний статус, різняться структурою рекреаційних

ділянок. Це зумовлено відмінностями у структурі парків, природно-історичних цінностях окремих його елементів [3, 4], аспектом рекреаційного призначення паркових комплексів.

Парк культури та відпочинку м. Дрогобич орієнтований на рекреацію, відпочинок, розваги, проведення культурно-масових заходів, тоді як, Парк Комунальної 7-ї міської лікарні м. Львова – на реабілітацію, оздоровлення, відпочинок, пізнання та освіту.

Таблиця 1

**Функціональне зонування території парків-пам'яток
садово-паркового мистецтва**

Назва ділянки (функціональне призначення)		Площа, га	Частка, %
«Парк культури та відпочинку» м. Дрогобич			
Територія для рекреації	Рекреаційна ділянка для громадського харчування	0,1027	5,0
	Рекреаційна ділянка для дитячого дозвілля	0,1191	5,8
	Рекреаційна ділянка для активного відпочинку	0,1597	7,8
	Рекреаційна ділянка для екстремальних розваг	0,1036	5,0
	Рекреаційна ділянка для культурно-розважальних заходів	0,0813	3,9
	Рекреаційна ділянка для тихого відпочинку	0,4282	20,8
	Зелені насадження та газони	1,0654	51,7
Разом		2,0600	100
«Парк Комунальної 7-ї міської лікарні м. Львова» м. Брюховичі			
Адміністративно-господарська ділянка		0,5031	35,4
Територія для рекреації	Рекреаційна ділянка для реабілітації	0,1631	11,5
	Рекреаційна ділянка для активного відпочинку	0,2982	20,9
	Рекреаційна ділянка для тихого відпочинку	0,3552	24,9
Вхідна ділянка		0,1037	7,3
Разом		1,4233	100

Спільним для обох об'єктів є виокремлення території для рекреації, що включає рекреаційні ділянки тихого та активного відпочинку. Сукупно частки ділянок активного відпочинку для різних вікових категорій у Парку культури та відпочинку й Парку Комунальної 7-ї міської лікарні м. Львова є співрозмірними і становлять 18,6...20,9%, тихого відпочинку – 20,8...24,9% відповідно. У парку лікарні відсутні зона громадського харчування, екстремальних розваг, культурно-розважальних заходів і дитячого дозвілля, натомість запроектовані: адміністративно-господарська та вхідна ділянки, рекреаційна ділянка для реабілітації, що зумовлено не лише особливим статусом парку, але й специфікою діяльності закладу медичної реабілітації, що розташований на його території.

Список використаної літератури

1. Положення про рекреаційну діяльність у межах територій та об'єктів природно-заповідного фонду України: Наказ Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів України від 26.07.2022 № 256. 2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1043-22#Text> (дата звернення: 01.12.2025).
2. Про природно-заповідний фонд України : Закон України від 16.06.1992 № 2456-XII. 1992. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-12#Text> (дата звернення: 01.12.2025).
3. Жмурко С.В., Шукель І.В., Горбенко Н.Є., Лук'янчук Н.Г., Фітак М.М. Флора і фауна парку-пам'ятки садово-паркового мистецтва «Парк Комунальної 7-ї міської лікарні» міста Львова / Практичні аспекти діяльності природно-заповідних територій і об'єктів у контексті збалансованого розвитку: матеріали міжнар. наук.-практ. конф. присвяч. 30-річчю Нац. природ. парку «Вижницький», с. Берегомет, 25-26 вересня 2025 р. м. Вижниця, 2025 – С. 68-71. URL: https://vyzhnyskyi-park.in.ua/wp-content/uploads/2025/10/NPPV_zbirnyk-konferentsii-ostatochnyy.pdf (дата звернення: 01.12.2025).
4. Жмурко С.В., Фітак М.М., Паленичак В.Р. Біоекологічні особливості насаджень Парку-пам'ятки садово-паркового мистецтва «Парк культури та відпочинку у м. Дрогобич» / Лісівнича освіта і наука: стан, проблеми та перспективи розвитку : збірник матеріалів VII Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції, Ломжа-Малин, 21 березня 2025 р. w. Łomży, 2025. – С. 291-300. URL: <https://mltk.co.ua/wp-content/uploads/2020/11/1.-Edukacja-i-nauka-lesna-stan-problemy-i-perspektywy-rozwoju.-Lomza-Malyn-21.03.2025.pdf> (дата звернення: 01.12.2025).